

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA
CZWARTA SEKCJA

SPRAWA WAWRZYNOWICZ przeciwko POLSCE

(SKARGA nr 73192/01)

WYROK – 17 lipca 2007 r.

W sprawie Wawrzynowicz p. Polsce,
Europejski Trybunał Praw Człowieka (Czwarta Sekcja), zasiadając jako
Izba składająca się z następujących sędziów:

Sir Nicolas BRATZA, *Przewodniczący*,
Pan G. BONELLO,
Pan K. TRAJA,
Pan L. GARLICKI,
Pani L. MIJOVIĆ,
Pan J. ŠIKUTA,
Pani P. HIRVELÄ, *sędziowie*,
oraz Pan T.L. EARLY, *Kanclerz Sekcji*,

Obrađując na posiedzeniu zamkniętym 26 czerwca 2007 r., wydaje następujący
wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 73192/01) wniesionej
w dniu 25 lutego 2001 r. przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału
na podstawie art. 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych
Wolności („Konwencja”), przez obywatelkę polską panią M. Wawrzynowicz
(„skarżąca”).

2. Rząd polski („Rząd”) reprezentowany był przez swojego pełnomocnika,
pana J. Wołásiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych

3. W dniu 8 grudnia 2005 r. Trybunał uznał skargę za częściowo niedo-
puszczalną i zdecydował zakomunikować Rządowi skargę dotyczącą długości

postępowania. Stosując art. 29 ust. 3 Konwencji, zdecydował on orzec o dopuszczalności i meritum sprawy jednocześnie.

4. Skarżąca i Rząd złożyli obserwacje co do meritum oraz w sprawie roszczeń dotyczących słusznego zadośćuczynienia na podstawie art. 41 Konwencji.

5. Rząd przedłożył deklarację jednostronną i poprosił Trybunał o skreślenie skargi zgodnie z art. 37 Konwencji.

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

6. Skarżąca urodziła się w 1940 r. i mieszka w Poznaniu.

7. W dniu 12 marca 1993 r. złożyła ona pozew do Sądu Rejonowego w Poznaniu. Dochodziła odsetek od kwoty przyznanej jej przez sąd w dniu 30 września 1991 r. Postępowanie było powiązane z innymi postępowaniami dotyczącymi podziału wspólnego majątku małżeńskiego skarżącej i jej byłego męża, w szczególności ich mieszkania. Najwidoczniej mieszkanie zostało przyznane byłemu mężowi skarżącej wyrokiem z 1992 r. Inne postępowania dotyczyły ich wzajemnych zobowiązań w tym zakresie.

8. W dniach 25 maja 1993 r. i 31 sierpnia 1993 r. odbyły się rozprawy. Następnie skarżąca rozszerzyła powództwo.

9. 5 października 1993 r. sąd zdecydował przekazać akta sprawy sądowi wojewódzkiemu. W dniu 15 stycznia 1994 r. Sąd Wojewódzki w Poznaniu przekazał sprawę z powrotem Sądowi Rejonowemu w Poznaniu.

10. 9 maja 1994 r. skarżąca poprosiła sąd, by odroczył rozprawę wyznaczoną na 10 maja 1994 r.

11. W dniach 29 lipca 1994 r. i 21 listopada 1994 r. adwokat skarżącej złożył pisma procesowe, w których sprecyzował powództwo.

12. Następne rozprawy odbyły się w dniach 27 września 1994 r., 24 stycznia 1995 r., 27 marca 1995 r., 24 kwietnia 1995 r., 17 maja 1995 r. i 19 czerwca 1995 r.

13. 26 czerwca 1995 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu wydał wyrok. Uwzględnił częściowo powództwo skarżącej. W dniu 2 września 1995 r. skarżąca złożyła odwołanie.

14. 1 grudnia 1995 r. Sąd Wojewódzki w Poznaniu uchylił wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania.

15. Rozprawa w dniu 10 kwietnia 1996 r. została odroczonej na 18 października 1996 r. Rozprawa z 18 października 1996 r. została odwołana z uwagi na chorobę sędziego orzekającego w sprawie. Następne rozprawy odbyły się w dniach 20 grudnia 1996 r. i 11 marca 1997 r. Wygląda na to, że akta spraw powiązanych z obecnym postępowaniem, zawnioskowane przez strony

w dniu 11 marca 1997 r., nie zostały przedłożone do sądu. Zostały one w końcu przekazane w dniach 13 maja 1997 r. i 6 marca 1998 r.

16. Następne rozprawy odbyły się w dniach 29 maja 1998 r., 8 listopada 1999 r., 10 stycznia 2000 r., 10 lutego 2000 r. (odroczone), 31 sierpnia 2000 r. i 12 października 2000 r.

17. 7 grudnia 2000 r. Sąd Rejonowy w Poznaniu wydał wyrok. Uwzględnił powództwo skarżącej w części. W dniu 10 kwietnia 2001 r. skarżąca złożyła odwołanie.

18. W dniu 7 września 2001 r. Sąd Okręgowy w Poznaniu oddalił apelację. Wyrok stał się prawomocny.

19. 9 marca 2005 r. skarżąca złożyła do Sądu Apelacyjnego w Poznaniu skargę na przewlekłość dwóch postępowań, w tym objętego obecną skargą (określanego dalej jako „pierwsze postępowanie”). Powoływała się na art. 18 ustawy z 2004 r. (zob. poniżej rozdział dotyczący prawa krajowego) i wnioskowała do sądu o uznanie, że długość postępowań, które trwały odpowiednio osiem i cztery lata, nie była rozsądna. Ponadto poinformowała, że złożyła skargę na długość postępowań do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

20. W dniu 21 kwietnia 2005 r. Sąd Apelacyjny odrzucił skargę bez badania istoty sprawy. Sąd uznał (w odniesieniu do drugiego postępowania), że skarga nie została złożona w czasie, gdy postępowanie trwało. Sąd zauważył ponadto, że [drugie] postępowanie skończyło się w 2000 r., a więc przed złożeniem przez skarżącą skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Tak więc skarżąca nie spełniła przesłanek określonych w art. 5 i 18 ustawy z 2004 r., w rezultacie jej skarga musi zostać odrzucona. Sąd nie odniósł się do pierwszego postępowania wspomnianego w skardze skarżącej.

21. Najwidoczniej, po zakomunikowaniu skargi, Rząd zwrócił uwagę Sądu Apelacyjnego na fakt, iż skarga skarżącej dotycząca długości pierwszego postępowania nie została rozpoznana. W dniu 31 marca 2006 r. Prezes sądu poinformował Rząd, że sąd rozpatrzy tę część skargi.

22. W dniu 31 maja 2006 r. Sąd Apelacyjny w Poznaniu odrzucił skargę skarżącą dotyczącą pierwszego postępowania. Sąd uznał, że skarżąca nie wskazała okoliczności uzasadniających jej żądanie, jak wymaga art. 6 ustawy z 2004 r. Sąd uznał, że sam fakt, na którym opierała się skarżąca, że postępowanie trwało ponad osiem lat, nie jest wystarczający, by stwierdzić, iż postępowanie trwało dłużej niż było to konieczne. Z tego względu, zgodnie z art. 9 ustawy, skarga musi zostać odrzucona bez wzywania powódki do jej uzupełnienia.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

23. W dniu 17 września 2004 r. weszła w życie *ustawa z dnia 17 czerwca 2004 r. o skardze na naruszenie prawa strony do rozpoznania sprawy w postępowaniu sądowym bez nieuzasadnionej zwłoki* („ustawa z 2004 r.”).

Strona toczącego się postępowania może wnioskować o przyspieszenie tego postępowania oraz/lub o słuszne zadośćuczynienie za jego nierozsądną długość na podstawie art. 2 w związku z art. 5 ust. 1 ustawy z 2004 r.¹

24. Art. 12 przewiduje środki, które mogą być zastosowane przez sąd rozpatrujący skargę. We właściwej części stanowi on:

„1. Skargę niezasadną sąd oddala.

2. Uwzględniając skargę, sąd stwierdza, że w postępowaniu, którego skarga dotyczy, nastąpiła przewlekłość postępowania.

3. Na żądanie skarżącego sąd może zalecić podjęcie przez sąd rozpoznający sprawę co do istoty, odpowiednich czynności w wyznaczonym terminie. Zalecenia nie mogą wkraczać w zakres oceny faktycznej i prawnej sprawy.

4. Uwzględniając skargę, sąd może, na żądanie skarżącego, przyznać od Skarbu Państwa, ... odpowiednią sumę pieniężną w wysokości nieprzekraczającej 10.000 złotych. W wypadku przyznania odpowiedniej sumy pieniężnej ..., wypłaty dokonuje sąd prowadzący postępowanie, w którym nastąpiła przewlekłość postępowania, ze środków własnych tego sądu”.

25. Art. 6 ust. 2 przewiduje, że skarga musi zawierać:

1) żądanie stwierdzenia przewlekłości postępowania w sprawie, której skarga dotyczy;

2) przytoczenie okoliczności uzasadniających żądanie.

26. Zgodnie z art. 9 ustawy, w przypadku gdy skarga nie spełnia wymogów określonych w art. 6 ustawy, musi być odrzucona bez uprzedniego wzywania powoda do uzupełnienia braków formalnych skargi.

27. Na podstawie art. 18 ustawy w ciągu 6 miesięcy od wejścia w życie ustawy, czyli od dnia 17 września 2004 r., każdy, kto złożył skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, skarżąc się na naruszenie wymogu „rozsądnego terminu” zawartego w art. 6 ust. 1 Konwencji, był uprawniony do złożenia skargi na długość postępowania przewidzianej przez tę ustawę, jeśli skarga do Trybunału została złożona w czasie, gdy postępowanie się toczyło i nie została jeszcze uznana przez Europejski Trybunał za dopuszczalną.

28. Zgodnie z art. 130 kodeksu postępowania cywilnego, jeśli pozew lub pismo procesowe nie spełnia wymogów formalnych, strona zostanie wezwana do uzupełnienia lub zadośćuczynienia wymogom formalnym w terminie jednego tygodnia.

¹ Dokładne przedstawienie właściwego prawa krajowego dotyczącego dostępnych środków krajowych na nadmierną długość postępowania znajduje się w: *Ratajczyk p. Polsce* (decyzja), nr 11215/02, ECHR 2005; *Barszcz p. Polsce*, nr 71152/01, 30 marca 2006 r., §§ 26-35.

PRAWO

I. WNIOSK RZĄDU O SKREŚLENIE SKARGI NA PODSTAWIE ART. 37 KONWENCJI

29. W dniu 13 kwietnia 2007 r. Rząd przedłożył deklarację jednostronną podobną do złożonej w sprawie *Tahsin Acar p. Turcji* [(zarzut wstępny), [GC], nr 26307/956, ECHR 2003–VI] i poinformował Trybunał, że jest gotów uznać, że w sprawie doszło do naruszenia praw skarżącej z art. 6 ust. 1 Konwencji z uwagi na nierozsądną długość postępowania, w którym uczestniczyła skarżąca. Tytułem szkody niemajątkowej Rząd zaproponował przyznanie skarżącej 10 000 złotych (ekwiwalent 2600 euro). Rząd poprosił Trybunał o skreślenie skargi zgodnie z art. 37 Konwencji.

30. Skarżąca nie zgodziła się na propozycję Rządu. Uznała, że zaproponowana jej kwota nie stanowi wystarczającego słusznego zadośćuczynienia za doznaną przez nią szkodę i poprosiła Trybunał, by kontynuował badanie skargi.

31. Trybunał zauważa, że stwierdził poprzednio w sprawie *Tahsin Acar* (cytowana powyżej, §§ 74-77), że należy odróżnić, z jednej strony, deklaracje składane w kontekście ściśle poufnych negocjacji dotyczących ugody, a z drugiej strony, deklaracje jednostronne, takie jak obecna, składane przez Rząd w jawnym i kontrydiktoryjnym postępowaniu przed Trybunałem. Zgodnie z art. 38 ust. 2 Konwencji i art. 62 ust. 2 Regulaminu Trybunału, Trybunał prowadzi postępowanie na podstawie deklaracji jednostronnej Rządu i obserwacji stron złożonych poza ramami negocjacji ugodowych; zignoruje natomiast oświadczenia stron złożone w kontekście badania możliwości zawarcia ugody w sprawie, a także przyczyny, dla których strony nie były w stanie osiągnąć porozumienia co do warunków ugody.

32. Trybunał uważa, że pod pewnymi warunkami może być właściwe skreślenie skargi na podstawie art. 37 ust. 1 pkt c Konwencji w oparciu o deklarację jednostronną pozwanego Rządu, nawet jeśli skarżący życzy sobie kontynuowania badania skargi. Jednakże od szczególnych okoliczności będzie zależało, czy deklaracja jednostronna zapewnia wystarczającą podstawę do uznania, że poszanowanie praw człowieka określanych przez Konwencję nie wymaga, by Trybunał kontynuował badanie skargi (zob. sprawa *Tahsin Acar*, cytowana powyżej, § 75; *Melnic p. Mołdowie*, nr 6923/03, § 22, 14 listopada 2006 r.).

33. W tym względzie do właściwych okoliczności należy natura podniesionych zarzutów, [okoliczność] czy kwestie podniesione [w skardze] są podobne do kwestii już zbadanych przez Trybunał w poprzednich sprawach, natura i zakres środków podjętych przez pozwanego Rząd w kontekście wykonywania wyroków wydawanych przez Trybunał w poprzednich takich sprawach oraz wpływ tych środków na przedmiotową sprawę. Może być również

istotne, czy fakty są sporne między stronami, a jeśli tak, do jakiego stopnia i jaką wartość dowodową należy przyznać *prima facie* twierdzeniom stron w sprawie faktów. W tym kontekście znaczenie będzie miało, czy sam Trybunał pozyskał już dowody w sprawie w celu ustalenia spornych faktów.

Inne właściwe okoliczności mogą obejmować kwestię, czy w swej deklaracji jednostronnej Rząd dokonał jakiegось uznania zarzucanych naruszeń Konwencji, a jeśli tak, zakres tego uznania i sposób, w jaki zamierza on przyznać skarżącemu zadośćuczynienie (zob. sprawa *Melnic*, cytowana powyżej, § 23).

34. W celu ustalenia, czy kwota mająca na celu zadośćuczynienie powinna być uznana za odpowiednią do skreślenia skargi, Trybunał weźmie pod uwagę możliwość usunięcia lub ograniczenia skutków zarzucanego naruszenia i gotowość pozwanego Rządu do uczynienia tego.

35. Wskazana wyżej lista nie ma charakteru zamkniętego. W zależności od okoliczności każdej sprawy można uznać, że kolejne względy mogą wchodzić w grę przy ocenie deklaracji jednostronnej dla celów art. 37 ust. 1 pkt (c) Konwencji.

36. Trybunał zauważa, że w licznych sprawach sprecyzował już naturę i zakres obowiązków wynikających dla pozwanego państwa na podstawie art. 6 i 13 Konwencji w odniesieniu do gwarancji prawa do rozpoznania sprawy w rozsądnym terminie (zob. m.in. *Kusmierek p. Polsce*, nr 10675/02, wyrok z 21 września 2004 r.; *Zynger p. Polsce*, nr 66096/01, wyrok z 13 lipca 2004 r.) i wymogi dotyczące skutecznego środka mogącego zapewnić odpowiednie zadośćuczynienie za szkodę wynikającą z naruszenia tego prawa (zob. *Kudła p. Polsce* [GC], nr 30210/96, ECHR 2000-XI; *Krasuski p. Polsce*, nr 61444/00, ECHR 2005 - ... (fragmenty); *Charzyński p. Polsce* (decyzja), nr 15212/03, ECHR 2005 - ...; *Majewski p. Polsce*, nr 52690/99, 11 października 2005 r.; *Cocchiarella p. Włochom* [GC], nr 64886/01, ECHR 2006-...). Tam gdzie Trybunał stwierdził naruszenia tych artykułów, przyznawał słuszne zadośćuczynienie, którego kwota zależała od szczególnych okoliczności sprawy.

37. Odnośnie tego, czy byłoby właściwe skreślenie obecnej skargi na podstawie deklaracji jednostronnych uczynionych przez Rząd, Trybunał w pierwszej kolejności zauważa, że dopuszczalna skarga skarżącej dotyczyła głównie nadmiernej długości postępowania, które zakończyło się w dniu 7 września 2001 r. i że okazało się, że odpowiednie polskie środki na nadmierną długość postępowania, wprowadzone w 2004 r., albo nie miały zastosowania, albo były nieskuteczne w okolicznościach obecnej sprawy (zob. poniżej rozdział dotyczący dopuszczalności). W rezultacie nie są dostępne na obecnym etapie żadne inne środki na zarzucane naruszenie.

38. Ponadto Trybunał zauważa, że chociaż Rząd uznał w deklaracji jednostronnej, że postępowanie krajowe było nierozsądnie długie, nie zaoferował jednakże odpowiedniego zadośćuczynienia. Trybunał uważa, że kwota zaproponowana w deklaracji tytułem szkody niemajątkowej poniesionej przez

skarżącą w rezultacie zarzucanego naruszenia Konwencji nie jest rozsądna w stosunku do kwot przyznawanych przez Trybunał za szkodę niemajątkową w podobnych sprawach.

39. Należy zauważyć, że kwota proponowana przez Rząd w deklaracji jednostronnej odpowiada maksymalnej kwocie słusznego zadośćuczynienia, które może być przyznane na podstawie art. 12 ustawy z 2004 r. Trybunał podkreśla, że gdy uznawał ustawę z 2004 r. za skuteczny środek w sprawach dotyczących przewlekłości, był gotowy zaakceptować ustawowy próg 10 000 złotych tylko wtedy, gdy skarżący mógł złożyć powództwo cywilne i w ten sposób dochodzić pełnego odszkodowania (zob. sprawa *Charzyński*, cytowana powyżej, § 38). Jednakże, jak odnotowano powyżej, środek ten nie był dostępny w obecnej sprawie.

40. Nie można wykluczyć, że w sytuacji, w której sąd szybko przyznał skarżącemu odszkodowanie 10 000 złotych, i zostało ono szybko wypłacone, Trybunał może uznać, że kwota ta jest zgodna z kwotami przyznawanymi przez niego w takich sprawach, biorąc pod uwagę zasady, które rozwinął w tym kontekście w celu ustalenia statusu ofiary i określenia kwoty zasądzenia w sprawach, w których stwierdził naruszenie wymogu rozsądnego terminu (zob. *Cocchiarella*, cytowana powyżej, §§ 85-107; *Scordino p. Włochom* [GC], nr 36813/97, §§ 193-215, 29 marca 2006 r.; *Dubjakova p. Słowacji* (decyzja), nr 67299/01, 10 października 2004 r.). Jednakże te względy nie mogą mieć zastosowania do deklaracji jednostronnej, która dotyczy sytuacji, gdy środek [krajowy] zawiódł lub nie był dostępny dla skarżącego, który musiał wszcząć postępowanie na podstawie Konwencji w celu otrzymania zadośćuczynienia.

41. Z uwagi na fakty i powody wskazane powyżej Trybunał uznaje, że Rząd nie złożył oświadczenia zapewniającego odpowiednią podstawę do uznania, że poszanowanie praw człowieka określonych przez Konwencję, nie wymaga, by Trybunał kontynuował badanie sprawy (zob. odmiennie, *Akman p. Turcji* (skreślenie), nr 37453/97, §§ 23-24, ECHR 2001-VI).

42. W takiej sytuacji Trybunał odrzuca wniosek Rządu o skreślenie skargi na podstawie art. 37 Konwencji i kontynuuje badanie dopuszczalności i meritum sprawy.

II. ZARZUCANE NARUSZENIE ART. 6 UST. 1 KONWENCJI

43. Skarżąca zarzucała, że długość postępowania [krajowego] była niezgodna z wymogiem rozsądnego terminu, przewidzianym w art. 6 ust. 1 Konwencji, który brzmi następująco:

„Każdy ma prawo do ... rozpatrzenia jego sprawy w rozsądnym terminie przez ... sąd ... przy rozstrzygnięciu o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym ...”.

44. Postępowanie rozpoczęło się w dniu 12 marca 1993 r. i zakończyło w dniu 7 września 2001 r. Okres podlegający uwzględnieniu rozpoczął się dopiero w dniu 1 maja 1993 r., gdy uznanie przez Polskę prawa do skargi indywidualnej stało się skuteczne. Jednakże, przy ocenie rozsądności okresu, który upłynął po tej dacie, należy uwzględnić stan postępowania w tym dniu.

45. Postępowanie trwało więc 8 lat, 6 miesięcy i 9 dni dla obu instancji, przy czym sprawa była jeden raz przekazana do ponownego rozpoznania przez sąd pierwszej instancji.

A. Dopuszczalność

46. Rząd twierdził, że skarżąca nie wykorzystała środków dostępnych w prawie polskim. Twierdził, że od dnia 17 września 2004 r., kiedy weszła w życie ustawa z 2004 r., skarżąca miała możliwość złożenia do polskich sądów cywilnych powództwa o odszkodowanie za szkodę spowodowaną nadmierną długością postępowania na podstawie art. 417 kodeksu cywilnego w związku z art. 16 ustawy z 2004 r. Zauważył, że okres przedawnienia trzech lat dla roszczenia odszkodowawczego z tytułu deliktu, dotyczącego nadmiernej długości postępowania, mógł zacząć biec od daty późniejszej niż data wydania ostatecznego orzeczenia w postępowaniu.

47. Rząd ponadto argumentował, że taka możliwość istniała w prawie polskim nawet przed wejściem w życie ustawy z 2004 r., a mianowicie od wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 grudnia 2001 r.

48. Trybunał zauważa, że w obecnej sprawie przedmiotowe postępowanie zakończyło się w dniu 7 września 2001 r., a więc ponad trzy lata przed wejściem w życie odpowiednich postanowień ustawy z 2004 r. czytanych łącznie z [przepisami] kodeksu cywilnego. W rezultacie okres przedawnienia odpowiedzialności państwa z tytułu deliktu, przewidziany w art. 442 kodeksu cywilnego, upłynął przed 17 września 2004 r.

49. Trybunał odnotowuje, że argumenty podniesione przez Rząd są identyczne do tych, które zostały już zbadane i odrzucone przez Trybunał w poprzednich sprawach przeciwko Polsce (zob. *Małasiewicz p. Polsce*, nr 22072/02, §§ 32-34, 14 października 2003 r., *Ratajczyk p. Polsce* (decyzja), 11215/02, 31 maja 2005 r.; oraz *Barszcz p. Polsce*, nr 71152/01, 30 maja 2006 r.), a Rząd nie przedstawił żadnych nowych okoliczności, które mogłyby doprowadzić Trybunał do odstąpienia od jego poprzednich ustaleń.

50. Rząd twierdził również, że skarżąca nie wykorzystała środków przewidzianych w art. 18 ustawy z 2004 r., gdyż badanie jej skargi na długość zaskarżonego postępowania zostało podjęte i trwało w momencie składania obserwacji Rządu do Trybunału.

51. Trybunał zauważa, że skarga skarżącej w odniesieniu do przedmiotowego postępowania została odrzucona z przyczyn formalnych w dniu 31 maja 2006 r. (zob. powyżej §§ 19-22), po badaniu trwającym ponad rok od złożenia

skargi do właściwego sądu i tylko w rezultacie zakomunikowania obecnej skargi Rządowi. W pierwszym orzeczeniu dotyczącymi skargi skarżącej sąd krajowy nie odniósł się do zaskarżonego postępowania.

52. Należy zauważyć, że skarżąca nie skarżyła się na skuteczność polskiego środka na długość postępowania. Jednakże należy ustalić, czy niespełnienie przez skarżącą wymogów formalnych powinno prowadzić do stwierdzenia niedopuszczalności skargi z uwagi na niewykorzystanie środków krajowych.

53. W tym kontekście Trybunał podkreśla, że zastosowanie zasady wyczerpania środków krajowych musi należycie uwzględniać fakt, iż jest stosowane w kontekście mechanizmu ochrony praw człowieka, który państwa – strony zgodziły się utworzyć. W rezultacie uznał on, że art. 35 musi być stosowany z pewną dozą elastyczności i bez nadmiernego formalizmu. To oznacza w szczególności, że Trybunał musi realistycznie uwzględniać nie tylko istnienie formalnych środków w systemie prawnym zainteresowanego państwa – strony, ale także ogólny kontekst, w jakim one funkcjonują, jak również osobiste okoliczności skarżącego. Musi on więc zbadać, czy uwzględniając wszystkie te okoliczności sprawy, skarżący uczynił wszystko, czego można było od niego rozsądnie oczekiwać w celu wykorzystania środków krajowych (zob. *Akdivar i Inni p. Turcji*, wyrok z 16 września 1996 r., *Reports of Judgments and Decisions* 1996-IV, § 69; oraz *Yaşa p. Turcji*, wyrok z 2 września 1998 r., *Reports* 1998-VI, § 77).

54. W odniesieniu do stwierdzenia sądu krajowego, że skarżąca „nie wskazała okoliczności uzasadniających jej żądanie”, Trybunał zauważa, że nie jest powołany do interpretowania zasad procesowych i ich zastosowania w obecnej sprawie. Tym niemniej stwierdził on już, że uznanie skargi za niedopuszczalną z uwagi na fakt, że skarżący „nie sprecyzował okoliczności, na podstawie których oparta została jego/jej skarga” stanowi zbyt formalistyczne podejście, które uniemożliwia zbadanie roszczeń skarżącego co do istoty. Takie ograniczenie prawa do sądu zostało uznane [przez Trybunał] za nieproporcjonalne do celu, jakim jest zapewnienie pewności prawnej i właściwego wymiaru sprawiedliwości (zob. *mutatis mutandis, Liakopoulou p. Grecji*, nr 20627/04, §§ 23-24, 24 maja 2006 r.).

55. Trybunał uważa, że w sytuacji, gdy właściwe prawo zapewnia jednostkom możliwość złożenia skargi bez obowiązku zastępstwa procesowego przez adwokata, sąd krajowy powinien doradzać skarżącym, w jaki sposób naprawić braki formalne ich skarg (zobacz *Wende i Kukowka p. Polsce*, nr 56026/00, § 54, 10 maja 2007 r.).

W obecnej sprawie skarżąca nie została poproszona o przedstawienie wymaganego uzasadnienia, nie otrzymała więc szansy naprawienia braków formalnych jej skargi. Ponadto Trybunał zauważa, że skarżąca nie mogła złożyć nowej, poprawionej skargi, gdyż postanowienie sądu krajowego zostało wydane po roku i dwóch miesiącach od upływu terminu przewidzianego w art. 18 ustawy z 2004 r.

56. Z tego względu, stosując powyższe kryteria oraz mając na względzie szeroki i nieokreślony charakter [przedmiotowego] wymogu (zob. sprawa *Wende i Kukowka*, cytowana powyżej; c.f. *Šidlová p. Słowacji*, nr 50224/99, § 53, 26 września 2006 r.), Trybunał uznaje, że skarżąca zrobiła wszystko, czego można było od niej rozsądnie oczekiwać w celu wyczerpania środków krajowych.

57. Wynika z powyższego, że zarzut Rządu co do niedopuszczalności z uwagi na niewykorzystanie środków krajowych musi zostać oddalony.

58. Trybunał zauważa, że skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 Konwencji. Odnotowuje ponadto, że nie jest ona niedopuszczalna z żadnego innego powodu. Musi być więc uznana za dopuszczalną.

B. Meritum

59. Rząd twierdził, że sprawa dotyczyła skomplikowanych zagadnień prawnych i faktycznych. Argumentował również, że wymagała ona zbadania akt innych postępowań.

60. Rząd był zdania, że interes skarżącej w sprawie był czysto majątkowy.

61. Co zaś się tyczy działania władz, zauważył, że sąd przeprowadził obszerne postępowanie dowodowe. Odbyło się dwadzieścia jeden rozpraw, kilkakrotnie przesłuchiwano strony oraz przeanalizowano akta innych postępowań.

62. Rząd uważał, że skarżąca przyczyniła się do długości postępowania, gdyż kilkakrotnie zmieniała powództwo i nie dotrzymywała przepisanych terminów.

63. Trybunał przypomina, że kwestia, czy długość postępowania jest rozsądna, musi być oceniana w świetle okoliczności sprawy i w odniesieniu do następujących kryteriów: złożoność sprawy, postępowanie skarżącego i właściwych władz oraz interes skarżącego w sporze (zob. m.in. *Frydlender p. Francji* [GC], NR 30979/96, § 43, ECHR 2000-VII; *Kusmieriek p. Polsce*, nr 10675/02, wyrok z 21 września 2004 r., § 62; oraz *Zynger p. Polsce*, nr 66096/01, wyrok z 13 lipca 2004 r., § 45).

64. Trybunał zauważa, że postępowanie nie było bardzo skomplikowane.

65. Trybunał odnotowuje ponadto, że przekazanie sprawy do Sądu Wojewódzkiego i z powrotem do Sądu Rejonowego niepotrzebnie przyczyniło się do długości postępowania (zob. powyżej § 9). Kilka rozpraw zostało odroczone. Ponadto akta powiązanych postępowań zostały przedłożone sądowi ze znacznym opóźnieniem (poproszono o nie w dniu 11 marca 1997 r., a przedłożone zostały w dniach 13 maja 1997 r. oraz 6 marca 1998 r.).

66. Trybunał zauważa fakt, że skarżąca zmieniała kilkakrotnie swe powództwo, jednakże nie przyczyniła się ona znacząco do długości postępowania.

67. Trybunał wielokrotnie stwierdzał naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji w sprawach dotyczących kwestii podobnych do występujących w obecnej sprawie (zob. *Frydlender* i inne sprawy cytowane powyżej).

68. Po zbadaniu całej przedłożonej dokumentacji Trybunał uważa, że Rząd nie przedstawił żadnego faktu lub argumentu, który mógłby przekonać go do innej konkluzji w obecnej sprawie. Mając na uwadze swe orzecznictwo w tym względzie, Trybunał uznaje, że w obecnej sprawie długość postępowania była nadmierna i nie spełniła wymogu „rozsądnego terminu”.

69. Doszło więc do naruszenia art. 6 ust. 1.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

70. Art. 41 Konwencji przewiduje:

„Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie”.

A. Szkoda

71. Tytułem szkody niemajątkowej skarżąca domagała się 10 000 złotych² oraz przyznania jej lokalu socjalnego lub, alternatywnie, wyższego odszkodowania finansowego.

72. Rząd kwestionował jakiegokolwiek roszczenia przekraczające 10 000 złotych.

73. Trybunał uważa, że skarżąca musiała ponieść jakąś szkodę niemajątkową, mając na uwadze nadmierną długość postępowania. Orzekając na zasadzie słuszności, przyznaje jej 4200 euro tytułem szkody niemajątkowej.

B. Koszty i wydatki

74. Skarżąca nie zgłaszała roszczeń tytułem kosztów i wydatków.

C. Odsetki za zwłokę

75. Trybunał uznaje za słuszne, by odsetki za zwłokę zostały naliczone w oparciu o marginalne stopy procentowe Europejskiego Banku Centralnego plus trzy punkty procentowe

² Około 2.563 euro.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Odrzuca* wniosek Rządu o skreślenie skargi z listy spraw;
2. *Uznaje* pozostałą część skargi za dopuszczalną;
3. *Uznaje*, że doszło do naruszenia art. 6 ust.1 Konwencji;
4. *Uznaje, że*
 - (a) pozwane państwo ma wypłacić skarżącej, z tytułu szkody niemajątkowej, w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z art. 44 ust. 2 Konwencji, 4200 EUR (cztery tysiące dwieście euro), które będą przeliczone na polskie złote według kursu z dnia uregulowania należności, plus jakikolwiek podatek, jaki może być pobrany;
 - b) za okres od upływu określonego powyżej terminu trzymiesięcznego do dnia zapłaty należne będą zwykłe odsetki od określonej powyżej kwoty, naliczone według stopy równej marginalnej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, obowiązującej w okresie zwłoki, plus trzy punkty procentowe;
5. *Oddala* pozostałe roszczenia skarżącej o zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim i obwieszczono pisemnie 17 lipca 2007 r., zgodnie z artykułem 77 ust. 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

T.L. EARLY
Kancierz

Nicolas BRATZA
Przewodniczący